

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту післядипломної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 4 від 31 травня 2021 року)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Войцехівський М. Ф., директор Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент;

Івашнюва С. В., заступниця директора Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидатка педагогічних наук, доцентка;

Кочерга О. В., заступник директора Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент;

Гончаренко А. М., т. в. о. завідувачки кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидатка педагогічних наук, доцентка;

Дятленко Н. М., доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидатка психологічних наук, доцентка;

Меленець Л. І., доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидатка педагогічних наук.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Митник Олександр Якович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології факультету педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Карлінська Яніна Валеріївна, заступниця директора, викладачка Циклової комісії з педагогічної освіти Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидатка педагогічних наук.

Компетентнісне спрямування дошкільної та початкової освіти в умовах нової української школи: збірник матеріалів III Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., 15 грудня 2020 р. / Автори та упоряд.: М. Войцехівський, С. Івашнюва, О. Кочерга, А. Гончаренко, Н. Дятленко, Л. Меленець (електронне видання). Київ : ІПО КУБГ, 2020. 285 с.

До збірника ввійшли тези та статті учасників III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «**Компетентнісне спрямування дошкільної та початкової освіти в умовах нової української школи**». У роботах розглянуто питання, пов'язані з різними аспектами, напрямками і підходами, що поєднуються спільною основою компетентнісно орієнтованої освіти. Осмислення концептуальних основ такого підходу, внесок у розробку теорії та методик, питання усвідомлення специфіки діяльності системи освіти та суб'єктів освітнього процесу були предметом обговорення Інтернет-конференції. Позиції авторів є результатом екстраполяції, аналізу інформації та досвіду про стан розробки й впровадження компетентнісної ідеї.

Збірник адресовано науково-педагогічним, науковим працівникам, докторантам, аспірантам, студентам, педагогам-практикам і всім, хто цікавиться питанням розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах нової української школи на компетентнісних засадах.

УДК 373.2/3.091.2.014.3:005.336.2

За зміст публікацій, достовірність інформації, цитат, покликань на літературні джерела відповідальність несуть автори.

© Інститут післядипломної освіти КУБГ, 2020

© Войцехівський М., Івашнюва С., Кочерга О., Гончаренко А., Дятленко Н., Меленець Л.
(автори-упорядники), 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	7
1. Осмислення проблеми життєвої компетентності в першій третині XXI століття	
Гагаріна Наталія Павлівна, Скуренко Світлана Леонідівна <i>Дослідження якості дошкільної освіти з використанням міжнародного інструменту оцінювання ECERS.....</i>	9
Кочерга Олександр Васильович <i>Психологічні чинники в формуванні життєвої компетентності.....</i>	16
Мариновська Оксана Яківна <i>Діагностичний інструментарій визначення рівня сформованості ключових компетентностей учнів.....</i>	18
Матяшук Валентина Петрівна <i>Виклики, що стоять на шляху впровадження компетентнісних підходів в Новій Українській Школі першої третини XXI століття.....</i>	22
Подліняєва Оксана Олександрівна <i>Розвиток медіакомпетентності учасників освітнього процесу на прикладі соціальних мереж.....</i>	28
Тіхонова Наталія Георгіївна, Іванова Світлана Григорівна <i>Налагодження партнерських відносин вчителя з батьками як умова формування життєвих компетентностей молодших школярів.....</i>	37
2. Формула НУШ: реалізація за ключовими компонентами	
Бодунова Наталія Анатоліївна <i>Дитиноцентризм як один із базових компонентів формули НУШ.....</i>	42
Говоруха Людмила Петрівна <i>НУШ як платформа для розвитку навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи.....</i>	45
Дроботько Ірина Дмитрівна <i>Психолого-педагогічний супровід навчально-пізнавальної діяльності учнів першого класу.....</i>	47
Дудар Лілія Миколаївна <i>Лепбук – педагогічна ідея для колективної роботи, що не закінчується після дзвінка.....</i>	51
Кириленко Ольга Сергіївна <i>Умови формування навичок 4К на уроках читання в НУШ.....</i>	53
Ковальська Тетяна Григорівна <i>Розвиток творчих здібностей учнів початкової школи шляхом впровадження LEGO-технології.....</i>	58
Колесник Лілія Вікторівна <i>Секрети логічного міркування на уроках у початковій школі.....</i>	61
Кондратова Вікторія Вадимівна <i>Вплив образотворчої діяльності на емоційний стан молодшого школяра.....</i>	64
Копійка Людмила Петрівна <i>Розвиток дослідницьких компетентностей учнів початкової школи в умовах навчання у НУШ.....</i>	72
Котелянець Наталка Валеріївна <i>Формування технологічної культури учнів початкової школи.....</i>	75

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ В ФОРМУВАННІ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Кочерга Олександр Васильович, заступник директора
з навчально-методичної роботи ІПО
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат психологічних наук, доцент

***Анотація.** Зосереджено увагу на психологічних чинниках формування життєвої компетентності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку (6-10 років) через їх психофізіологічне розуміння власних дій.*

Ключові слова: життєва компетентність, тренування власної пильності, психічні процеси і функції, потенціал природних задатків, самореалізація.

Зміна парадигми в освітньому процесі від суми знань, умінь і навичок набула нових ознак компетентнісного підходу, тобто більшої якісної насиченості (від кількості та різноманітності до конкретизації їхніх значень для вирішення не ідеальних, а реальних практичних завдань у житті людини). У психологічному осягненні цих змін виник новий напрямок: психологія життя особистості. Він розглядає життєву компетентність як набутий рівень розвитку певних знань, умінь і навичок людини.

Саме тому наявний рівень життєвої компетентності людини визначає вибір нею певного життєвого шляху. Основний психологічний підхід у формуванні життєвої компетентності є здатність людини до самореалізації найважливіших власних фізичних, психічних та духовних якостей [2].

Психолог Ю.М. Швалб розглядає структуру життєвої компетентності через психологічну модель здатності особистості до дії, що складається з двох взаємопов'язаних систем: психологічної готовності (психологічне налаштування індивіда до дії) і психологічної оснащеності (наявність необхідних психологічних ресурсів до дії). Структурно кожна з означених систем має по три компоненти. Психологічна готовність – мотивацію, емоційне ставлення, волевое напруження. Психологічна оснащеність – психологічну функцію організації та управління діяльністю, психічні процеси і функції, психічні якості індивіда як суб'єкта діяльності [3, с. 108–110].

Спираючись на закономірності онтогенезу людини та закони розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку 6–10 років, початкова школа концептуально має діяти на засадах повноцінного цілісного розвитку особистості та її самоактуалізації. Тому психологічні чинники формування життєвої компетентності в цей період мають враховувати, у першу чергу, логіку природовідповідності у розвитку дитини і моральної відповідальності (власні межі простору, себе і взаємодію з оточенням: людьми, світом, предметами). А вже потім, системно, відповідно до вікових можливостей, – соціальні вимоги, правила, потрібні самообмеження. У «підмурках» цього процесу знаходяться психофізіологічні системи забезпечення дій людини. Вони мають допомогти «не зупинятись» на автоматизмі, емоційному збуренні, а вийти на рівень контролю (осмисленості) власних дій як запоруки успішної життєвої соціальної адаптації до рівня розуміння «соціального договору».

«Прислухаючись» за допомогою педагога (його продуманих, цілеспрямованих, системних позитивних педагогічних дій) до «логіки» дій природи власного тіла, усвідомлюючи його потреби, відчуваючи «чутливі сигнали», дитина, набуває статус активного суб'єкта, впевнено може навчитись дозувати емоційні реакції, переводячи їх на інший якісний рівень усвідомлених дій. Ця абстрактна сентенція, перекладена на психофізіологічний рівень, може бути виражена одним поняттям: рівновага (фізична, психічна, ментальна).

Наші дослідження [1] вказують на можливість впливати на відчуття людиною рівноваги за допомогою вправ на баламетричній дошці чи відповідних вправ, спрямованих на активацію вестибулярного апарату людини. Разом із тим, і на стимуляцію всіх мозкових структур у цілому від рептильного, емоційного до мозку приматів (неокортексу). Це дозволяє активізувати психічні процеси, стани та їхні властивості й впливати на психологічну готовність і оснащеність як «інструмент» закладання основ процесу формування життєвої компетентності людини. Отже, налаштовуючи відчуття та діапазон власної чутливості на процеси рівноваги в психофізіологічних системах організму, дитина навчається природним шляхом раціонально використовувати потенціал природних (біологічних та фізіологічних особливостей) задатків, перетворювати їх на витoki майбутніх здібностей та закладати різноманітні варіанти творчих підходів до власної діяльності.

Навчання дитини дошкільного та молодшого шкільного віку відчувати, слухати, розуміти потреби власного тіла через його «мінімалістичні» фізичні вправління дозволить поступово набувати фундаментальних життєвих навичок здоров'язбережувальної компетентності. Це створить відповідні умови до вдумливого, дбайливого, раціонального ставлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку до власного тіла, психіки, як до «храму».

Беручи до уваги природні особливості розвитку дитини в умовах освітнього процесу початкової школи, можна врахувати «дрібні» деталі цього розвитку, опанувати їх і сформувані реальні, практичні життєві компетентності, що будуть розбудовані на власному досвіді дитини, а не на прикладі інших. Те, що дитина самостійно здобуде, спостерігаючи за собою, через розуміння себе, своїх потенціалів, особливостей, найкраще впадає до її душі. Саме це формує у неї дійову практичну відповідь, яка сприймається дитиною більш адекватно, бо є її власним емпіричним дослідженням, а не сторонньою для неї абстракцією.

Психофізіологічне здоров'я людини як синтез її успішної діяльності має усвідомлюватися ще з дитячих років, що дозволить упередити виникнення негативних процесів розбалансування фізичного і психічного здоров'я. Це дозволить сформувані в дітей випереджальне ставлення до викликів індивідуальної природи та вчасної реакції на їхню зміну. Тренування власної пильності є інструментом формування пильності по відношенню до інших людей, їхніх потреб, фізичних можливостей та їхньої можливої інклюзивності.

Ми означили один із базових психологічних чинників у формуванні життєвої компетентності дитини через її психофізіологічне розуміння власних дій. Подальші дослідження дозволять краще окреслити складові моделі цих процесів, ретельніше їх деталізувати, запропонувавши й інші механізми оволодіння ними дитиною для формування її життєвої компетентності як синтетичного, так і синергетичного утворення. Вже зараз можна говорити про своєрідний універсалізм життєвої компетентності. Вона спрямована на розбудову різнобічно розвиненої особистості

щодо сприйняття власних та суспільних потреб і відповідної саморефлексуючої готовності до ціннісного їхнього усвідомлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кочерга О.В., Шорохова В.В. Використання балансування дошки доктора Френка Белгау в навчально-корекційній роботі з учнями 1-4 класів із порушеннями психофізичного розвитку. URL: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/12324/> (дата звернення 28.12.2020)
2. Социализация человека : учеб. пособие для студ. высш. учеб. завед. Изд. 2-е науч. ред. Мудрик А. В. и др. Киев. Контекст, 2000. С. 87-93.
3. Швалб Ю. М. Психологічні аспекти компетентнісного підходу в освіті / Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: мат. методолог. семінару. Київ. Педагогічна думка, 2009. С. 105-113.

ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ

Маринівська Оксана Яківна, завідувачка кафедри менеджменту та освітніх інновацій Івано-Франківського обласного ІППО, докторка педагогічних наук, професорка

***Анотація.** У статті розкрито зміст поняття «компетентність» та відповідні критерії, показники, рівні сформованості даної якості, запропоновано діагностичний інструментарій, що реалізує концептуальну ідею І.Д.Беха практичної вмілості.*

Ключові слова: компетентність, практична вмілість, діагностичний інструментарій.

Вступ. Проблема визначення рівня сформованості ключових компетентностей учнів є актуальною, бо, реалізуючи на практиці компетентнісний підхід, треба вибудовувати навчальний процес на діагностичній основі. Організація такої роботи вчителем є доволі трудомістким та енерговитратним процесом, якщо використовувати спеціально розроблений інструментарій щодо визначення сформованості конкретної компетентності, зокрема, екологічної, громадянської тощо. Поширеною є практика визначення сформованості спільних вмінь, що є наскрізними для ключових компетентностей. Зроблено спробу розробити діагностичний інструментарій визначення рівня сформованості компетентності як інтегрованої особистісної якості учня, динамічної за суттю, на дидактичній основі.

Мета дослідження. Розробити діагностичний інструментарій визначення рівня сформованості ключових компетентностей учня.

Матеріали і методи дослідження. Для досягнення мети було використано теоретичні методи (аналізу та синтезу, абстрагування, узагальнення, контент-аналіз та ін.) та емпіричні (спостереження, бесіда та ін.), що дало можливість проаналізувати теоретико-методичні аспекти вирішення порушеної проблеми, розробити та апробувати діагностичний інструментарій.

Результати дослідження. Нормативно задане визначення поняття: «*компетентність*» тлумачиться як «поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, особистих якостей, що визначає здатність особи